

Úvodní poznámky

V souladu s kalendářem zveřejňování výstupů národních účtů v roce 2006 zveřejňuje nyní Český statistický úřad za roky 1995 až 2004 revidované časové řady úplné sestavy ročních národních účtů.

Revize celé časové řady byla provedena zejména z důvodu metodické změny v zachycení finančních služeb nepřímo měřených (FISIM). Provedení této metodické změny je povinností všech členských zemí EU zakotvenou v Nařízení komise č. 1889/2002.

Povinnost provést metodickou změnu ohledně FISIM využil ČSÚ k přehodnocení i dalších metodických problémů a k promítnutí výsledků revize výstupů ze statistických zjišťování u podnikatelských subjektů. Spolu s **mimořádnou revizí** časové řady za roky 1995 až 2001 jsou nyní zveřejněny i zpřesněné údaje vyplývající ze standardní **běžné revize** dosud publikovaných semidefinitivních údajů za roky 2002 a 2003 (publikovaných 30.6.2005) a předběžných údajů za rok 2004 (publikovaných 30.9.2005).

Revidované údaje celé časové řady jsou nyní poskytnuty uživatelům formou standardní internetové i tištěné prezentace ročních národních účtů **rozšířené** o další skupiny tabulek.

Rozšířená prezentace ročních národních účtů

V roce 2005 přistoupil Český statistický úřad k zásadní inovaci formy výstupů ročních národních účtů. Základem se stala **internetová prezentace** ve formě předpřipravených databázových tabulek. Uživatel si zde sám volí požadovaný rok nebo delší časové období v rozmezí let 1995 až 2004. Pouze menší část těchto tabulek je zveřejňována v **tiskové formě** („Makroekonomické tabulky“).

Nyní, k 30.6.2006, je tento systém **doplněn** o další skupiny tabulek: (a) makroekonomické tabulky „M“ jsou doplněny o tabulky přidané hodnoty členěné podle odvětví a sektoru vlastnictví a o odvětvové členění stavů fixního kapitálu v reprodukčních cenách, (b) nově jsou zařazeny tabulky „H“ výdaje na konečnou spotřebu domácností, (c) časové řady odvětvových ukazatelů – tabulky „TB“ jsou doplněny o tabulky produkce, mezispotřeby a přidané hodnoty ve stálých cenách a o indexy fyzického objemu, (d) nově jsou zařazeny vybrané tabulky „KB“, „KV“ a „KT“ týkající se nefinančních aktiv. Z technických důvodů jsou makroekonomické tabulky a všechny nově zařazené tabulky pouze ve formě Excelu.

Vývoj celého **systému tabulek** ročních národních účtů není zatím ukončen, bude dále rozšířen, zejména v oblasti nefinančních aktiv a tabulek dodávek a užití. Proti původnímu záměru je systém těchto tabulek naopak **omezen** o tabulky týkající se hlavních agregátů sektoru vlády, o tabulky daní a příspěvků na sociální pojištění a tabulky výdajů vlády podle funkcí – tyto tabulky jsou zařazeny do samostatné části prezentace národních účtů po záhlavím „Sektor vládních institucí, vládní deficit a dluh“. Dočasně byla vypuštěna i skupina tabulek zachycující odvětvové účty (uživatelům jsou k dispozici časové řady jednotlivých ukazatelů těchto účtů). Systém tabulek „Roční národní účty“ má nyní tuto strukturu:

M Makroekonomické tabulky
HDP Produkční metoda

HDP Výdajová metoda
HDP Důchodová metoda
Pracovníci
Důchody za národní hospodářství
Sektory
Rozvahy

Tabulky podle odvětví

B Odvětvové účty (budou zpřístupněny 30.9.2006)

TB Časové řady odvětvových ukazatelů

H Výdaje na konečnou spotřebu domácností

Účty institucionálních sektorů

S Sektorové účty

ST Časové řady sektorových účtů

Nefinanční aktiva

KB Bilance nefinančních aktiv

KVVěcná struktura nefinančních aktiv

KT Časové řady nefinančních aktiv

Vzhledem k trvajícím nejasnostem je nyní v celém systému tabulek použit stejný **systém konsolidace**, resp. vyloučení transakcí mezi jednotkami seskupenými na straně zdrojů a užití v jednom institucionálním (sub)sektoru. Transakce jsou v národních účtech v zásadě nekonsolidované, konsolidace se provádí pouze v případech, kdy jsou informace o transakcích některých (sub)sektorů významnější pro analýzu jejich „vnější“ finanční pozice než celkové hrubé údaje.

Ve zveřejněných údajích je proto provedena konsolidace pouze za sektor vládních institucí, u těchto položek:

D.41 Úroky

D.73 Běžné transfery uvnitř sektoru vládních institucí

D.92 Investiční dotace

D.99 Ostatní kapitálové transfery

U všech položek je ve zveřejněných tabulkách konsolidace provedena podle těchto zásad:

- Subsektorové tabulky: vyloučeny jsou transakce uvnitř subsektorů
- Sektorové tabulky: vyloučeny jsou transakce uvnitř subsektorů i mezi subsektory.

Údaj za celý sektor vládních institucí není proto v důsledku konsolidace mezi subsektory roven součtu hodnot příslušné položky za jednotlivé subsektory. Položka D.73 Běžné transfery uvnitř sektoru vládních institucí je tudíž v případě údaje za celý sektor nulová.

Mimořádná revize za roky 1995 až 2001

V červnu 2004 byly zveřejněny revidované časové řady ročních národních účtů za roky 1995 až 2003. Podle původního plánu měla být tato mimořádná revize dokončena v červnu 2005 zahrnutím alokace FISIM do celé revidované časové řady ročních i čtvrtletních národních účtů. Avšak počátkem roku 2005 bylo provedeno opakované zpracování ročních statistických výkazů za období let 2000 až 2003, které je základním zdrojem pro sestavení národních účtů za podnikatelské sektory. Do tohoto opakovaného zpracování byly promítnuty veškeré dodatečně získané informace, a to zejména o aktivitě ekonomických subjektů nepodchycených

statistickým šetřením. Při dopočtech na úplnost byl zvláštní důraz kladen na vzájemnou srovnatelnost v časové řadě. Výsledkem byly výstupy, které se zejména ve své struktuře lišily od dříve prezentovaných výsledků. Nové údaje nebylo technicky možné v krátké době uchopit a zapracovat do celé časové řady národně účetních ukazatelů. Proto bylo rozhodnuto odsunout dokončení mimořádné revize a zveřejnit celou revidovanou časovou řadu od roku 1995, včetně promítnutí výstupů z revidovaného zpracování statistických zjišťování a alokace užití FISIM, až v červnu 2006. ČSÚ nepovažoval za vhodné krátce po vydání výsledků revize jednorázově měnit celou časovou řadu HDP a dalších ukazatelů pouze kvůli jediné položce - alokaci FISIM, která má zanedbatelný dopad na základní trendy. Údaje o alokaci FISIM byly proto publikovány v červnu 2005 pouze v samostatné tabulce.

Nyní, vedle dvou hlavních důvodů odložené revize, (1) alokace užití FISIM a (2) promítnutí výstupů z revidovaného zpracování statistických zjišťování, bylo do této revize promítnuto i několik dalších metodických úprav a zpřesnění odhadů. Jedná se zejména o (3) přehodnocení ne/tržního charakteru služeb a zpřesnění propočtu služeb poskytovaných vládními institucemi a (4) zpřesnění propočtu služeb bydlení poskytovaných vlastníky domů samými sobě (tzv. imputovaného nájemného). Celkový dopad na údaje o HDP je zachycen v tabulce 1:

Tabulka 1: Podíl jednotlivých typů úprav na tvorbě HDP, 1995-2001, běžné ceny, %

Typ úprav	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Alokace FISIM	0,7	0,9	1,6	1,6	1,7	1,2	1,0
Statist. zjišťování a bilancování	0,2	1,0	0,6	0,8	1,0	1,3	1,4
Netržní služby vlády	-0,9	-0,8	-0,9	-0,7	-0,8	-0,8	-0,8
Imputované nájemné	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
CELKEM	0,0	1,4	1,5	1,7	1,9	1,8	1,6

Alokace užití FISIM. Finanční zprostředkovatelské služby nepřímo měřené (FISIM) jsou službou, kterou finanční zprostředkovatelé přímo neúčtují. Důchod v tomto případě vzniká placením nebo účtováním rozdílných úrokových sazeb věřitelům a dlužníkům. Zprostředkovatelé platí nižší úrokové sazby, těm od kterých si peníze půjčí, a účtují vyšší sazby těm, kterým tyto peníze půjčí. Dosavadní postup při zachycení této služby v národních účtech zachycoval produkci FISIM v sektoru finančních institucí a užití FISIM jako mezispotřebu fiktivní jednotky, a tudíž do sektorů a odvětví, kterým je tato služba poskytnuta, se užití FISIM nealokovalo. Výši HDP proto FISIM neovlivňoval. Aby tento postup neovlivňoval ani výši národního důchodu, resp. saldo prvotních důchodů sektoru finančních institucí a fiktivní jednotky, byla prováděna v účtu rozdělení prvotních důchodů, tzv. „Úprava o FISIM“.

Od roku 2006 jsou všechny členské země EU povinny přejít na nový postup (viz Nařízení Rady 448/98 a Nařízení Komise 1889/2002), podle kterého je užití FISIM alokováno uživatelským sektorům a odvětvím. Výsledkem je, že užití FISIM již není zachycován jako mezispotřeba fiktivní jednotky, ale jako mezispotřeba nebo konečná spotřeba příslušných sektorů/odvětví, a případně také jako vývoz. Cílem je zkvalitnit měření HDP a přidat hodnoty jednotlivých sektorů a odvětví. Nově odhadnut a alokován je také dovoz FISIM. O výši alokovaného FISIM je korigována i výše přijatých, resp. vydaných úroků zachycovaných na účtu rozdělení prvotních důchodů.

Alokace FISIM do sektorů byla provedena podle zásad daných předpisy EU. Základem výpočtu bylo stanovení tzv. referenční úrokové sazby (RUS) a použití průměrných stavů úvěrů a vkladů a úroků za jednotlivé uživatelské sektory.

Referenční úroková sazba byla spočtena jednak jako interní – pro rezidentské sektory a jednak jako externí – pro dovoz a vývoz. Interní RÚS byla spočtena jako podíl přijatých úroků z úvěrů a průměrného stavu úvěrů mezi rezidentskými finančními institucemi. Externí RÚS byla spočtena jako podíl úroků z úvěrů a vkladů a průměrného stavu úvěrů a vkladů mezi rezidentskými a nerezidentskými finančními institucemi. FISIM z úvěrů byl vypočítán jako rozdíl úroků skutečně placených a úroků propočtených podle RÚS za jednotlivé uživatelské sektory. FISIM z vkladů byl vypočítán jako rozdíl úroků propočtených podle RÚS a úroků skutečně přijatých za jednotlivé uživatelské sektory. Celkový FISIM je součet FISIM z úvěrů a FISIM z vkladů.

V důsledku alokace užití FISIM došlo k navýšení hladiny HDP v jednotlivých letech v rozmezí od 0,7 do 1,7 %. Výše výdajů na konečnou spotřebu byla navýšena o 1,0 do 2,3 %, u domácností od 1,2 do 3,1 %. Saldo zahraničního obchodu se v důsledku zahrnutí dovozu a vývozu FISIM změnilo v rozmezí od -0,4 do +1,5%.

Revize zpracování statistických zjišťování. Koncem dubna 2005 bylo definitivně dokončeno několikrát opakované zpracování ročních statistických výkazů za období let 2000 až 2003, které je základním zdrojem dat pro sestavení národních účtů. Do nového zpracování byly promítnuty veškeré dodatečně získané informace, a to zejména o aktivitě ekonomických subjektů nepodchycených statistickým šetřením. Při dopočtech na úplný soubor jednotek byl u těchto výběrových zjišťování zvláštní důraz kladen na vzájemnou srovnatelnost v časové řadě. Výsledkem jsou výstupy, které se zejména ve své struktuře liší od dosud prezentovaných výsledků. Tyto údaje nebylo technicky možné v krátké době zpracovat do celé časové řady národně účetních ukazatelů. Do semidefinitivní sestavy ročních národních účtů za rok 2003 byly proto převzaty pouze z části, a to do ukazatelů tvorby a užití HDP. Pomocí můstků byl pak řešen přepoččet do stálých cen.

Výrazné zkvalitnění výstupů ze statistických zjišťování u nefinančních podniků a podnikatelů umožnilo zásadně změnit **přístup k bilancování zdrojů a užití HDP**. Dříve byly z hlediska větší věrohodnosti zdrojů dat upřednostňovány složky užití HDP a případné bilanční rozdíly mezi zdroji a užitím byly umisťovány převážně na stranu tvorby HDP (do produkce a zejména do mezispotřeby). Nyní, po výrazném zvýšení věrohodnosti dopočtů na úplný soubor jednotek, je opora pro bilancování zdrojů a užití HDP výrazně spolehlivější na straně tvorby HDP. Tato změna přístupu k bilancování zdrojů a užití HDP umožňuje zajistit vyšší konzistenci výstupů národních účtů s údaji odvětvových statistik.

Údaje nyní revidované časové řady ročních národních účtů již plně vychází z revidovaných výstupů ze zpracování ročních statistických výkazů za období let 2000 až 2003 a ze změny přístupu k bilancování zdrojů a užití HDP. Revidovány byly i údaje za předchozí roky tak, aby byla zajištěna konzistence celé časové řady. V důsledku této změny včetně změny přístupu k bilancování došlo k navýšení údaje o HDP v jednotlivých letech v rozsahu 0,2 až 1,4 %. Ovšem k výraznějším změnám došlo za některá odvětví, zejména v odvětvích obchodu a tržních služeb.

V sektoru vládních institucí bylo provedeno přehodnocení ne/tržního charakteru služeb bydlení v obecních bytech a služeb poskytovaných vodovody a kanalizacemi ve vlastnictví obcí. Současně bylo provedeno zpřesnění odhadu stavů a spotřeby fixního kapitálu za dopravní infrastrukturu.

Služby bydlení poskytované v obecních bytech. Na základě vyhodnocení údajů za poslední období byl v roce 2005 přehodnocen dosavadní postup výpočtu této služby. Příjmy za nájemné v obecních bytech pokrývají více jak 50% provozních

nákladů včetně odpisů spočtených z hrubé reprodukční ceny těchto obydlí. Podle obecných kritérií je proto správné tuto službu považovat za tržní a produkci počítat na základě skutečně předepsaného nájemného. V dosud publikované časové řadě 1995 - 2002 byla tato služba zachycena jako netržní, tj. výpočet produkce byl definován jako součet nákladů (mezispotřeby, náhrad zaměstnancům, spotřeby fixního kapitálu a čistých daní na produkci) snížený o tržní produkci. Zatímco za roky 2003 a 2004 byla produkce počítána již pouze ve výši nájemného, nyní je tato metoda propočtu tržní produkce uplatněna v celé časové řadě. Důsledkem této metodické změny je snížení údaje o HDP v jednotlivých letech 1995 až 2002 v rozsahu 0,3 až 0,5 %.

Služby poskytované vodovody a kanalizacemi ve vlastnictví obcí. Obdobně jako u bytového hospodářství obcí byl přehodnocen z hlediska tržnosti i charakter služeb poskytovaných vodovody a kanalizacemi ve vlastnictví obcí. Podrobnou analýzou bylo zjištěno, že příjmy z těchto činností pokrývají provozní náklady z více jak 50%, a proto je podle obecného 50%ního kritéria správné tyto činnosti považovat za tržní a produkci počítat na základě skutečně dosažených příjmů. Dopadem této metodické změny je snížení údaje o HDP v jednotlivých letech v rozsahu 0,2 až 0,3 %.

Zpřesnění odhadu služeb dopravní infrastruktury. Pro odhad stavů a spotřeby fixního kapitálu za dopravní infrastrukturu byl nově aplikován modelový propočet metodou PIM (permanentní inventarizace). Do propočtů byly také zapracovány změny v kvalitě nově postavených a rekonstruovaných komunikací vyvolané novými technologiemi a novými požadavky na provoz. Souhrnný dopad této změny činí snížení údaje o HDP v jednotlivých letech v rozsahu 0,3 až 0,4 %.

Služby bydlení poskytované vlastníky obydlí samými sobě, tzv. imputované nájemné. V celé časové řadě od roku 1995 byly zapracovány nové poznatky o pohybu bytů mezi jednotlivými sektory ekonomiky (převody, nákupy a prodeje), zpřesněn byl také odhad investic do obydlí i spotřeba fixního kapitálu. To mělo za následek zvýšení reprodukční ceny bytů ve vlastnictví jejich uživatelů. Vzhledem k tomu, že výše imputovaného nájemného je počítána nákladovou metodou došlo ke zvýšení odhadu imputovaného nájemného v jednotlivých letech v rozsahu 0,0 až 0,1 % HDP.

Současně bylo řešeno i promítnutí vlivu alokace FISIM na výši imputovaného nájemného. Důležitost přijatého řešení je dána velkým objemem úvěrů na bydlení a souvisejících úroků. Vzhledem k tomu, že nákladová metoda výpočtu imputovaného nájemného byla přijata před rozhodnutím o alokaci FISIM, bylo přijato řešení, které neovlivňuje výši imputovaného nájemného, a tudíž ani HDP. Při výpočtu byla sice zvýšena mezispotřeba o FISIM, ale současně byl o tuto částku snížen čistý provozní přebytek, neboť lze předpokládat, že před alokací FISIM musely být úroky zakalkulovány do provozního přebytku. Tento postup je neutrální ve vztahu k zemím, kde alokace FISIM neovlivňuje výši imputovaného nájemného, neboť to se počítá skutečnou imputací tržního nájemného.

Změna temp reálného HDP. Spolu s revizí údajů v běžných cenách byla samozřejmě provedena revize přepočtu HDP a jeho složek do stálých cen. Změna temp růstu reálného HDP je v jednotlivých letech časové řady 1996 – 2001 v rozsahu od -0,1 až po +0,4 procentního bodu. Tyto změny jsou důsledkem změn především objemu a struktury jednotlivých složek nominálního HDP.

Změna srovnávací základny. Poslední, pro uživatele však velmi významná změna, se týká prezentace časové řady HDP a jeho složek ve stálých cenách. V souladu s předem zveřejněným plánem výstupů národních účtů přechází ČSÚ nyní na nový

referenční rok. Dosavadní referenční rok 1995 je nahrazen rokem 2000. Uživatelé tuto změnu jistě ocení, neboť se tím výrazně zmenšuje diskrepance mezi údajem o HDP spočteným metodou zřetězení a součtem jeho jednotlivých složek spočtených každá jednotlivě také metodou zřetězení.

Běžné revize za roky 2002 - 2004

Běžné revize za roky 2002 až 2004 byly poznamenány zásadní změnou v zachycení FISIM a zčásti i revizí statistického zjišťování u nefinančních podniků a živnostníků (2002 a 2003) a revizí pojetí ne/tržního charakteru služeb bydlení v obecních bytech (2002) a služeb poskytovaných vodovody a kanalizacemi ve vlastnictví obcí (2002-2004). Vliv těchto úprav na HDP je souhrnně zachycen v tabulce 2:

Tabulka 2: Podíl jednotlivých typů úprav na tvorbě HDP, 2002 -2004, běžné ceny, %

Typ úprav	2002	2003	2004
Alokace FISIM	1,1	1,0	0,8
Statistické zjišťování a bilancování	1,4	-0,6	0,0
Netržní služby vládních institucí	-0,5	-0,3	-0,3
Ostatní běžné korekce	0,1	0,7	0,0
CELKEM	2,1	0,8	0,5

Závažnost nového způsobu zachycení užití FISIM je v tom, že vzrostla úroveň HDP, přičemž celkový dopad na HDP má nejen samotná alokace FISIM do konečné spotřeby domácností a pro vývoz, ale také zvýšení mezispotřeby u netržních výrobců v sektorech vládních a neziskových institucí, kde se produkce počítá nákladovým způsobem. Nákladovým způsobem se sice počítá i produkce služeb bydlení bydlících vlastníků, ale zde bylo zvýšení mezispotřeby plně kompenzováno snížením odhadu provozního přebytku, neboť v jeho původní výši byl již zakalkulována část určená pro placení úroků z hypoték. Vliv alokace FISIM na jednotlivé složky tvorby a užití HDP za roky 2002 až 2004 je zachycen v tabulce 3:

Tabulka 3: Dopad alokace FISIM do položek účtu výrobků a služeb, běžné ceny, mil.Kč

	2002	2003	2004
ZDROJE:			
Produkce	7 519	5 854	5 680
Mezispotřeba	-19 984	-19 621	-16 929
Hrubý domácí produkt	27 503	25 475	22 609
UŽITÍ:			
Výdaje na konečnou spotřebu	29 404	27 716	25 548
<i>z toho: domácností</i>	21 885	21 862	19 868
<i>vládních institucí</i>	6 919	5 164	5 045
<i>neziskových institucí</i>	600	690	635
Saldo vývozu a dovozu	-1 901	-2 241	-2 939
Hrubý domácí produkt	27 503	25 475	22 609
% z HDP celkem	1,12	0,99	0,81

Struktura tištěné publikace, použité jednotky

Z důvodu zvýšení přehlednosti jsou publikované tabulky seskupeny do sedmi logických skupin a vzájemně související tabulky jsou podle možnosti vždy zařazeny na dvoulistech.

Jednotnost většiny tabulek umožnila také uspořít místo a neoznačovat každou tabulku symbolem použitých jednotek – údaje v absolutních hodnotách jsou vždy vyjádřeny v **mil Kč**, tabulky zachycující trendy jsou vyjádřeny v % (pokud není v tabulce uvedeno jinak).